

Protocol Leesproblemen en Dyslexie

WILLEM-ALEXANDERSCHOOL

Protocol leesproblemen en dyslexie Willem-Alexanderschool

Inhoud

Protocol leesproblemen en dyslexie Willem-Alexanderschool	1
Inleiding.....	3
1. Wat is dyslexie?	4
2. Fasen van geletterdheid.....	4
2.1 Ontluikende geletterdheid	4
2.2 Beginnende geletterdheid	4
2.3 Aanvankelijk technisch lezen (groep 3)	5
2.4 Voortgezet technisch lezen	6
3. Signalering.....	7
3.1 Signalering in groep 1 en 2	7
3.2 Signaleren in groep 3	7
3.3 Signalering in groep 4 t/m 8	8
4. Interventies op de Willem-Alexanderschool	8
4.1 Preventieve maatregelen in groep 1 en 2	8
De voorschotbenadering	8
Uitdagende, geletterde leeromgeving	9
Kleuters laten schrijven	10
Methode.....	10
4.2 Technisch lezen	11
Bouw!.....	11
Lijn 3 en Blink Lezen	11
Tutorlezen en RALFI	11
Stillezen	12
4.3 Spelling	12
Methoden.....	12
Retentietraining (Bloon).....	12
Interventies bij zwakke spellingvaardigheid	12
5. Stappenplan Willem-Alexanderschool.....	13
5.1 Stappenplan groep 1	13
5.2 Stappenplan groep 2	13
5.3 Stappenplan voor groep 3	14
Hoofdmeting 1:.....	14
Hoofdmeting 2:.....	15
Tussenmeting:	15
	1

<i>Hoofdmeting 3:</i>	15
<i>5.4 Stappenplan voor groep 4 t/m 8</i>	15
<i>Tussenmeting 1 en 2:</i>	16
6. Zorgniveaus.....	16
<i>Zorgniveau 1</i>	16
<i>Zorgniveau 2</i>	17
<i>Zorgniveau 3</i>	17
<i>Zorgniveau 4</i>	17
7. Onderzoek.....	17
<i>7.2 Ernstige Dyslexie (ED)</i>	18
8. Compenserende en dispenserende maatregelen.....	18
<i>8.1 Compenserende maatregelen</i>	18
<i>8.2 Dispenserende maatregelen</i>	19
9. Voortgezet Onderwijs.....	19
Bijlage 1.....	21
Bijlage 2.....	22
Bijlage 3.....	22

Inleiding

In Nederland heeft ongeveer tien procent van de leerlingen op de basisschool moeite met leren lezen en spellen. Ruim drie procent van deze leerlingen heeft problemen met lezen en spellen als gevolg van dyslexie.

Ernstige lees en/of spellingproblemen moeten zo vroeg mogelijk worden onderkend, zodat tijdig intensieve begeleiding kan worden geboden. Extra leer- en oefentijd en specifieke interventies zorgen ervoor dat zoveel mogelijk leerlingen het niveau van functionele geletterdheid bereiken. Met dat niveau kan een leerling zich voldoende redden in onze geletterde maatschappij.

Het dyslexieprotocol van de Willem-Alexanderschool is geschreven aan de hand van de landelijk ontwikkelde dyslexieprotocollen (Expertisecentrum Nederlands) en biedt verduidelijking en houvast bij het stap voor stap opsporen van lees -en spellingproblemen, het signaleren van dyslexie, het bieden van de juiste hulp en het begeleiden van dyslectische leerlingen.

1. Wat is dyslexie?

Dyslexie betekent letterlijk: niet kunnen lezen. De term komt uit het Grieks. Dys = niet goed functioneren, beperkt, en lexis = taal of woorden.

Officieel wordt dyslexie in Nederland aangeduid als:

“Een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.”

Hardnekkigheid is een belangrijk kenmerk van dyslexie, niet alleen bij het leren lezen en spellen, maar ook bij het snel en vlot kunnen lezen.

Dyslexie is een stoornis in het technisch lezen, niet in het begrijpend lezen, maar kan het begrijpend lezen wel belemmeren. Dit is het geval als het technisch lezen onevenredig veel aandacht en energie vraagt, zoals bij een leerling met dyslexie.

Dyslexie belemmert ook het vlot leren lezen. De meeste kinderen met dyslexie leren uiteindelijk wel lezen, maar blijven trager lezen. Het kost hen meer energie en zij zijn sneller afgeleid dan de gemiddelde lezer. Dat gaat vaak ten koste van het begrip van wat gelezen is.

Ongeveer 3,6% van de leerlingen heeft ernstige enkelvoudige dyslexie. ‘Enkelvoudig’ betekent dat er bij de leerling naast dyslexie geen sprake is van een of meer andere (leer)stoornissen.

1.1 Kenmerken van dyslexie

Kinderen met dyslexie kunnen moeite hebben:

- Om het verschil te horen tussen klanken als m en n; p, t en k; s, f en g; eu, u en ui
- Om de klanken in volgorde te zetten, zoals bij ‘dorp’ en ‘drop’ of ‘12’ en ‘21’
- Om de aandacht te houden bij ‘klankinformatie’ (gesproken woord)
- Met het inprenten van reeksen, bijvoorbeeld tafels of spellingsregels
- Met het onthouden van vaste woordcombinaties, uitdrukkingen of gezegdes
- Met het onthouden van losse gegevens, zoals rijtjes, woordjes en jaartallen

Mensen met dyslexie hebben problemen met de fonologische verwerking van taal en/of het snel benoemen van woorden. Het staat vast dat bij dyslexie sprake is van een erfelijke factor. Een kind dat één ouder heeft met dyslexie, heeft 40 tot 50% kans er ook aanleg voor te hebben. Bij twee dyslectische ouders ligt dit percentage rond de 80%.

Er is alleen sprake van dyslexie als er geen andere oorzaken zijn die de leesproblemen kunnen verklaren. Bij dyslexie kunnen zowel lees- als spellingproblemen voorkomen, maar deze komen ook los van elkaar voor.

2. Fasen van geletterdheid

2.1 Ontluikende geletterdheid

Ontluikende geletterdheid is de ontwikkeling van de mondelinge taalvaardigheid (0-4 jaar). Deze begint al voor de basisschool, doordat kinderen kennis maken met mondelinge en geschreven taal, bijv. in de vorm van prentenboeken.

2.2 Beginnende geletterdheid

Beginnende geletterdheid (groep 1-3) begint voornamelijk wanneer kinderen op de basisschool binnenkomen. Ze leren zich oriënteren op geschreven taal en leren de basisprincipes voor lezen en schrijven. Ze ontdekken dat er een relatie bestaat tussen geschreven en gesproken taal. Sommige kinderen ontdekken zelf (spontaan) het principe van alfabetisch schrift in de kleuterperiode, anderen komen pas zover via geleide instructie via leesmethoden in groep 3.

In groep 1 en 2 wordt gewerkt aan de hand van de tussendoelen beginnende geletterdheid 1-7:

1. Boekoriëntatie
2. Verhaalbegrip
3. Functies van geschreven taal
4. Relatie tussen gesproken en geschreven taal
5. Taalbewustzijn
6. Alfabetisch principe
7. Functioneel lezen en schrijven
8. Technisch lezen en schrijven, start
9. Technisch lezen en schrijven, vervolg
10. Begrijpend lezen en schrijven.

De tussendoelen 8, 9 en 10 krijgen aandacht vanaf groep 3.

Kinderen vroeg in contact brengen met geschreven taal is goed voor hun ontwikkeling. Door veelvuldig contact met geschreven taal neemt de interesse van kinderen daarin toe. Kleuters maken al boodschappenbriefjes met krabbels. De ervaringen die kinderen in de voorschoolse periode opdoen, hebben grote invloed op het niveau van geletterdheid waarmee ze de basisschool binnenstromen. In de kleuterperiode kan al vastgesteld worden bij welke kinderen de ontwikkeling in geletterdheid dreigt te stagneren. Door tijdige signalering en interventie in de kleuterperiode kunnen bij veel leerlingen leesproblemen op latere leeftijd worden voorkomen, dan wel op tijd worden onderkend. Het is daarom belangrijk om in de kleutergroepen de ontwikkeling van geletterdheid goed in kaart te brengen en bij stagnatie extra begeleiding te bieden.

Belang van aandacht voor een risico op leesproblemen en dyslexie bij kleuters:

Onderzoek heeft aangetoond dat kleuters met een risico voor leesproblemen of dyslexie die in de kleuterperiode gerichte hulp hebben gekregen op het gebied van letterkennis en fonologische vaardigheden, in groep 3 een betere start maken met leren lezen. Hulp in de kleutergroep is preventief, als voorbereiding op het leren lezen. De begeleiding kan direct worden voortgezet in groep 3.

2.3 Aanvankelijk technisch lezen (groep 3)

In het proces van technisch lezen worden twee fasen onderscheiden: het aanvankelijk en voortgezet technisch lezen. De fase van het aanvankelijk technisch lezen vindt plaats in groep 3. Centraal in deze fase staat het leren omzetten van geschreven woorden naar de klankvorm, met andere woorden, leerlingen maken zich de decodeervaardigheid eigen. In een tijdsbestek van gemiddeld vier maanden leren zij het alfabetisch principe: ze doorzien hoe de klanken van onze taal door middel van letters kunnen worden weergegeven. Ze beheersen de elementaire lees- en spellinghandeling.

Onder de elementaire leeshandeling, ook wel spellend lezen genoemd, verstaan we de basistechniek om korte, geschreven woorden te decoderen (ontsleutelen) door de letters te verklanken en die afzonderlijke klanken vervolgens weer samen te voegen tot een woord.

Bij de elementaire spellinghandeling gaat het om het analyseren van het gesproken woord in klanken en het daaraan koppelen van de juiste letters.

De eerste periode in groep 3 beperkt zich nog tot de zogenaamde klankzuivere woorden met een eenvoudige mkm-structuur. Bij de klankzuivere woorden is er sprake van directe koppeling tussen letters en klanken. In de tweede helft van groep 3 wordt de nadruk verlegd naar het snel en accuraat uitvoeren van het lezen en spellen van woorden met steeds complexere woordstructuren. Het spellend lezen heeft plaatsgemaakt voor vloeiender lezen.

2.4 Voortgezet technisch lezen

Bij de overgang van aanvankelijk technisch lezen naar voortgezet technisch lezen rond de start in groep 4, verschuift de focus steeds meer van accuraat lezen naar vlot en vloeiend lezen met begrip. Het decoderen van teksten kost de leerlingen steeds minder moeite, zodat zij hun aandacht kunnen gaan richten op de inhoud en de boodschap van de tekst. Naast het lezen van korte, klankzuivere woorden komt er meer aandacht voor lange, meerlettergrepige woorden, woorden met letterclusters en samengestelde woorden. Met meer leeservaring, een groeiende leeswoordenschat en door veel oefening in het verklanken van woorden, herkent de leerling woorden steeds vlotter.

Hoewel technisch lezen in groep 4 nog veel aandacht krijgt, is er in het leesonderwijs sprake van een zekere verschuiving naar begrijpend lezen. Vanaf de tweede helft van groep 4 wordt gewerkt met een methode voor begrijpend lezen. Als leerlingen weten hoe zij gebruik kunnen maken van de betekenis (semantiek) en zinsbouw (syntax) zullen zij teksten gemakkelijker decoderen en begrijpen. Ook in de groepen 5 t/m 8 neemt de lees- en spellingvaardigheid aanzienlijk toe. Kinderen kennen de meest voorkomende leestekens en leren met de juiste intonatie teksten lezen. Naast vlot lezen komt de nadruk steeds meer te liggen op vloeiend lezen. Ze krijgen steeds meer zicht op samenhangende delen in een tekst en de leessnelheid neemt nog steeds toe.

Naast het technisch lezen kunnen decoderen en begrijpen van een tekst met behulp van een scala aan vaardigheden en strategieën, spelen ook affectieve en sociale aspecten een belangrijke rol bij het lezen van een tekst. Dit is vooral van belang bij de leesmotivatie. Bij een verhalende tekst die de leerling aanspreekt, zal hij zich inleven in de gevoelens, stemmingen en motieven van de hoofdpersoon. Bekendheid met en interesse in het onderwerp beïnvloeden de betrokkenheid bij de tekst en het tekstbegrip.

Bij het spellen is sprake van een versnelling van het proces als gevolg van automatisering van de deelprocessen. Per leerjaar worden in de methode nieuwe spellingcategorieën en –regels aangeboden. Kinderen gaan ook steeds vaker verhalen schrijven en de spellingregels in hun eigen schrijfproducten toepassen.

3. Signalering

3.1 Signalering in groep 1 en 2

Om leesproblemen zo veel mogelijk te voorkomen, volgen wij systematisch de ontwikkeling van beginnende geletterdheid vanaf de kleuterleeftijd. We brengen in kaart hoe ver de leerling in zijn of haar ontwikkeling is en waar bijgestuurd en/of extra gestimuleerd moet worden. Dit gebeurt aan de hand van de Signaleringslijst voor Kleuters.

Uit onderzoek blijkt dat veel kinderen met dyslexie in de kleutertijd moeite hebben met het automatiseren van willekeurige reeksen, zoals kleurennamen, namen van klasgenoten, dagen van de week etc.

Naast het moeizaam benoemen en onthouden van willekeurige reeksen, zijn er in de Signaleringslijst voor kleuters nog vijf risicofactoren opgenomen die kunnen leiden tot problemen met lezen:

1. Lees- en spellingproblemen in de familie
2. Een vertraagde spraak-/taalontwikkeling
3. Opgroeien in een beperkte geletterde thuisomgeving
4. Onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal
5. Gehoorproblemen

De Signaleringslijst voor Kleuters wordt gebruikt als meetinstrument voor het signaleren van risicokinderen en wordt ingevuld bij de start van een kind op school aan de hand van het entreeformulier (zie stappenplan).

Kinderen bij wie sprake is van (een combinatie van) bovenstaande risicofactoren worden meteen vanaf het begin van groep 1 nauwlettend in de gaten gehouden en krijgen extra aandacht van de leerkracht om te voorkomen dat ze (verder) achter raken in hun ontwikkeling van geletterdheid. De begeleiding vindt plaats in een klein groepje.

3.2 Signaleren in groep 3

Kinderen die moeite hebben met het leren lezen kampen met decodeerproblemen: problemen met het omzetten van de geschreven letterreeks in de corresponderende klankcode. De oorzaak hiervan ligt meestal in een zwak fonemisch bewustzijn of een geringe letterkennis. Kinderen die moeite hebben met lezen proberen hun problemen te ondervangen door vast te houden aan een radende en/ of spellende strategie.

Spellend lezen, het letter voor letter verklanken van een woord, is een bruikbare strategie in het aanvankelijke leesproces. Bij de meeste leerlingen maakt spellend lezen na de eerste periode in groep 3 plaats voor vlot en vloeiend lezen. Er zijn echter leerlingen die een spellende leesstrategie blijven gebruiken. Deze strategie leidt tot een traag leestempo en vaak ook beperkte accuratesse.

Een leerling die een radende strategie hanteert, leest niet precies wat er staat, maar probeert te gissen naar het juiste woord door gebruik te maken van voorkennis, illustraties bij de tekst en de context van het verhaal. Deze manier van lezen leidt vaak tot veel leesfouten.

Ook bij spellingproblemen in groep 3 ligt de oorzaak meestal bij een zwak fonemisch bewustzijn (moeite met 'hakken') en bij problemen met de klank-tekenkoppeling. Zwakke spellers schrijven vaak letterlijk op wat ze horen (fonetische strategie). Dit resulteert in veel spellingfouten, omdat niet bij

alle woorden in het Nederlands de klanken een-op-een aan letters kunnen worden gekoppeld. Daarnaast gebruiken de leerlingen die moeite hebben met spelling vaak de inprentingstrategie: ze proberen de spelling van de volledig geschreven woordvorm te onthouden. Dit is een enorme belasting voor het geheugen en bovendien helpt deze woord specifieke kennis hen niet bij het schrijven van soortgelijke woorden. Dit alles leidt ertoe dat schrijfactiviteiten moeizaam verlopen.

3.3 Signalering in groep 4 t/m 8

Het leesproces van een zwakke lezer kenmerkt zich door het hanteren van een spellende leesstrategie, een radende leesstrategie of, en dat komt het meeste voor, een combinatie van beide strategieën.

Bij de meeste kinderen maakt het spellend lezen na de eerste periode in groep 3 plaats voor vlot en vloeiend lezen. Er zijn ook kinderen die in groep 4 een spellende leesstrategie blijven gebruiken. Deze strategie leidt vooral tot een traag leestempo en soms ook tot leesfouten. Een leerling die een radende leesstrategie hanteert op grond van de betekenis te gissen naar het volgende woord in de tekst, doet dit op grond van wat hij of zij eerder gelezen heeft of door een illustratie bij het verhaal. Deze manier van lezen leidt vaak tot veel leesfouten, zoals het overslaan van woorden of delen van het woord of struikelen over woorden. Soms kan het radend lezen een gevolg zijn van de instructie als deze te snel gericht is op het versnellen van het leesproces.

De oorzaak van spellingproblemen kan liggen op het vlak van gebrekkige kennis van de klank- en letterkoppeling, beperkte kennis van spellingregels of onvoldoende inslijping van bepaalde schrijfwijzen. Omdat woorden vaak traag gespeld worden, verlopen ook de schrijfactiviteiten traag. De leerlingen hebben vaak moeite om de spellingregels toe te passen in hun eigen teksten (transfer) en vinden het bovendien lastig om hun eigen spellingfouten te herkennen en te verbeteren. Leerlingen met lees- en spellingproblemen hebben vaak moeite met begrijpend lezen en schrijven. Als het technisch lees- en schrijfproces nog zoveel aandacht vraagt, is het moeilijk de lijn van het verhaal vast te houden.

4. Interventies op de Willem-Alexanderschool

4.1 Preventieve maatregelen in groep 1 en 2

De voorschotbenadering

De voorschotbenadering (Smits & Braams 2006) wordt ingezet vanaf de tweede helft van groep 2. De voorschotbenadering wordt op de Willem-Alexanderschool uitgevoerd door de leerkracht.

Met de voorschotbenadering krijgen kleuters een voorschot op de leesinstructie van groep 3. Ze oefenen op een uitdagende en motiverende wijze met letters, klanken en fonemisch bewustzijn. Daarnaast worden de leerlingen gestimuleerd om zelf te experimenteren met schrijven.

De voorschotbenadering bestaat uit drie fasen, :

1. Fase 1: identificatie van klanken/letters: het herkennen van de letter in een korte tekst of rijm.
2. Fase 2: manipulatie van klanken/letters: het analyseren van woorden in klanken en het synthetiseren van klanken tot woorden.
3. Fase 3: klank-letterkoppelingen aanleren: spelenderwijs aanleren van de klank-letterkoppeling om zo de relatie tussen letter en de bijbehorende klank in te slijpen. Hiervoor gebruiken we de VAKT-methode (de Baar, 1995): V= visueel A= auditief K= kinesthetisch (beweging, gevoel, spieren) en T= tactiel. Alle zintuigen worden ingeschakeld.

Het is van belang dat de volgorde van deze fasen wordt aangehouden. Zo wordt voorkomen dat een leerling te snel door de stof heen gaat, waardoor kans op fouten toeneemt.

Al deze preventieve maatregelen worden bij kleuters met een risico op leesproblemen en dyslexie (moeite hebben met fonemisch bewustzijn, letterkennis en/of beginnend schrijven) toegepast en tevens ingepast in de geletterde activiteiten die door de groep worden uitgevoerd, waardoor deze extra begeleiding het meeste effect heeft.

De begeleiding wordt individueel of in groepjes van maximaal 5 kleuters gegeven.

Uitdagende, geletterde leeromgeving

Om geletterdheid in de klas te stimuleren is een uitdagende, geletterde leeromgeving essentieel. Het aanbod van boeken en schrijfmaterialen stimuleert kleuters om te lezen en motiveert hen met letters en klanken aan de slag te gaan. De manier waarop de schoolomgeving is ingericht is sterk bepalend voor de manier waarop kinderen met taal bezig kunnen en willen zijn. De leerkracht richt de leeromgeving dusdanig in dat de intrinsieke leermotivatie van de leerlingen wordt aangesproken. Voorbeeldgedrag is belangrijk. De leerkracht laat de leerlingen zien dat hij/zij lezen en schrijven belangrijk vindt. Op deze manier worden kinderen gestimuleerd om zelf een boek te pakken of een schrijfproduct te maken. De leerkracht fungeert zo als rolmodel voor de leerlingen.

Ook een stimulerende thuisomgeving doet ertoe. Wij moedigen ouders aan om thuis samen met hun kinderen (prenten-)boeken te lezen en geven aan wat op goede televisie en computerprogramma's zijn om de taalontwikkeling te stimuleren.

Goed voorbeeldgedrag en betekenisvolle opdrachten zijn belangrijk. Hierdoor worden kinderen gemotiveerd en gestimuleerd om dit na te doen. Door middel van voorleesactiviteiten, taalspelletjes en het werken met stempel- en schrijfmateriaal wordt de wisselwerking tussen geschreven en gesproken taal verduidelijkt. In de groep 1/2 is een ruim aanbod van aantrekkelijke lees- en schrijfmaterialen. Verschillende materialen zijn voor de leerlingen toegankelijk. Tevens wordt er gebruik gemaakt van filmpjes en apps. Binnen het aanbod wordt regelmatig gewisseld (bijvoorbeeld aan het begin van een nieuw thema).

Er is een leeshoek en een schrijfhoek in de groep aanwezig en alle materialen liggen zo veel mogelijk op ooghoogte. Om duidelijk te maken wat er in de kast te vinden is en hoe de verschillende hoeken heten, hangen in de groep pictogrammen met geschreven woorden. De koppeling tussen het pictogram en het geschreven woorden benadrukt bovendien de functie van geschreven taal.

De leerkrachten bieden bij elk thema boeken aan. Een boek staat binnen het thema centraal, daarnaast worden boeken aangeboden die bij het thema aansluiten: het boek wordt geïntroduceerd, voorgelezen, leerlingen worden uitgedaagd om zelf verder te lezen en te kijken. In groep 2 krijgen de leerlingen een boekenbeurt: zij mogen hun favoriete boek met de groep delen en er iets over vertellen.

Wanneer leerlingen achterlopen met verhaalbegrip of boekoriëntatie is interactief voorlezen in kleine groepjes van vijf à zes leerlingen een goede manier om extra hulp te bieden.

Kleuters laten schrijven

Wanneer leerlingen zelf woorden bij hun product schrijven is het niet erg als de spelling niet overeenkomt met de formele spelling van het woord. Het heeft geen gevolgen op lange termijn als kleuters woorden op hun eigen manier schrijven. Het is zelfs van belang dat zij zelf experimenteren met de klank-letterkoppelingen. Het schrijven van woorden draagt bij aan het analyseren van woorden en zelfgestuurd leren. De leerkracht zet alleen de juiste schrijfwijze *bij* het product wanneer het kind er zelf om vraagt of wanneer de leerkracht vindt dat de leerling er aan toe is. De leerkracht brengt nooit verbeteringen aan *in* het zelfgemaakte schriftwerk.

Wanneer leerlingen niet uit zichzelf gaan experimenteren met geschreven taal, dan moet dat gestimuleerd worden.

Kleuters die veel letters of lettercombinaties herkennen en die dus een klank aan een letterteken en een letterteken aan een klank kunnen koppelen, hebben een voorsprong bij het daadwerkelijke lees- en spellingonderwijs op kleuters die vrijwel geen letterkennis hebben opgedaan. Het is dan ook niet verwonderlijk dat uit veel onderzoeken blijkt dat letterkennis de belangrijkste voorspeller is voor lees- en spellingsucces.

Kinderen krijgen het alfabetisch principe pas goed onder de knie, als het in het onderwijs zowel aan auditieve vaardigheden als aan letterkennis aandacht wordt besteed.

Wanneer kleuters gestimuleerd worden om te gaan schrijven, zijn er drie zaken van belang:

1. Het onderwerp moet zinvol/betekenisvol zijn (bijv. het gekleurde papier is op)
2. Het moet een doel hebben (bijv. nieuw papier bestellen)
3. Het moet aan iemand gericht zijn (bijv. aan de directeur)
4. Kinderen zijn het meest gemotiveerd als ze zelf mogen bepalen wat ze schrijven, aan wie ze schrijven en welk materiaal ze daarvoor willen gebruiken. Deze materialen liggen in de lees- en schrijfhoek.

Methode

Op de Willem-Alexanderschool wordt in groep 1 en 2 gewerkt aan de hand van de methode Kleuterplein 2. Er wordt één letter per twee weken aangeboden, waaraan themawoorden gekoppeld worden. Tevens mogen de leerlingen voorwerpen mee naar school nemen die met de aangeleerde letter begint. Deze komen op de lettertafel te liggen. Bij het voorwerp wordt een kaartje geplaatst met het woord. Bij een klinker mag de letter ook in het woord zitten. In de klas hangt een overzicht van de aangeleerde letters.

Alle tussendoelen van beginnende geletterdheid komen aan de orde door gevarieerde activiteiten in de grote en kleine groep. De observatielijsten van Kleuterplein worden structureel gebruikt om risicofactoren te signaleren. Daarnaast worden de toetsen uit het Landelijk Protocol Dyslexie gebruikt om de eventuele risicofactoren verder te onderzoeken.

Er wordt een aantrekkelijke en uitdagende leeromgeving geboden, waarin de leerlingen gemotiveerd en geïnspireerd worden om met taal aan de slag te gaan. Er wordt via de thema's gewerkt met ankers: een betekenisvolle startsituatie die de kinderen prikkelt en uitdaagt tot taalleren en de onderlinge activiteiten met elkaar verbindt. Dit gebeurt bijvoorbeeld aan de hand van een boek, een voorwerp of een uitstapje. Tevens gebeurt dit aan de hand van routines: betekenisvolle activiteiten die iedere dag of iedere week terug komen en de leerlingen aanzetten tot communicatie: planning

volgens dagritmekaarten, het vieren van een verjaardag, het opbouwen van een thematafel/lettertafel of (interactief) voorlezen.

4.2 Technisch lezen

Bouw!

Wanneer er signalen zijn die duiden op een verhoogd risico van lees- en wordt *Bouw!* ingezet. *Bouw!* is een computergestuurd interventieprogramma. Het programma is ontwikkeld om leerlingen die een risico lopen op problemen met lezen en spellen preventief en vervolgens remediërend hulp te bieden in groep 2 t/m 4. Oefeningen met letters en klanken worden zowel visueel als auditief en in combinatie met elkaar aangeboden. In het programma zijn spelletjes verweven zoals letters zoeken, memory en domino. Het programma is adaptief, de lesinhoud wordt afgestemd op het niveau van de leerling. De leerling werkt individueel met *Bouw!*, maar wordt daarbij wel ondersteund door een tutor (oudere leerling of ouder).

De leerkracht monitort de vorderingen van de leerling en neemt de tussentijdse toetsen af. Op basis van de tussentoetsen wordt besloten of herhaling van bepaalde stof nodig is of leerlingen door kunnen gaan of het programma versneld kunnen afronden. De leerkracht kijkt regelmatig mee met de tutor om te zien hoe het programma verloopt.

Lijn 3 en Blink Lezen

In groep 3 wordt gewerkt met de methode Lijn 3 voor het aanvankelijk lezen. Vanaf groep 4 tot en met 8 wordt voor het leesonderwijs gebruikgemaakt van Blink Lezen. Binnen deze methodes staan motiverende teksten, het opbouwen van een rijke woordenschat en de integratie van technisch en begrijpend lezen centraal. Om het vlot, vloeiend en nauwkeurig lezen dagelijks te bevorderen, worden gericht ondersteunende werkvormen ingezet zoals het lezen van woordrijtjes, herhaald (samen)lezen en het flitsen van woorden.

Tutorlezen en RALFI

Naast het aanbod uit de leesmethodes zetten wij structureel tutorlezen in voor alle leerlingen vanaf groep 3. Leerlingen uit groep 3 en 4 (en waar nodig groep 5) worden hierbij gekoppeld aan een tutor uit groep 7 of 8. Voor risicolezers die achterblijven in hun leesontwikkeling zetten we het interventieprogramma RALFI in. Deze intensieve begeleiding vindt minimaal drie keer per week gedurende 20 minuten plaats. Hierbij wordt gewerkt volgens de voor-koor-zelf-aanpak met herhaald lezen van rijkere teksten.

Andere werkvormen

Om het leesplezier en de leesvaardigheid breder te stimuleren, zetten we naast de basismethodes en tutorlezen gevarieerde werkvormen in:

Werkvormen voor vlot, vloeiend en herhaald lezen:

- Duo- en theaterlezen: Samen lezen met rollen om intonatie en vloeiendheid te bevorderen.
- Dobbelsteenlezen: Speelse variatie voor het herhaald lezen van woorden en rijtjes (bijv. emotielezen).
- Mandjeslezen & aanvullende leesbladen: Met materiaal op maat voor specifieke leesbehoeften.

Werkvormen voor leesbevordering en praten over boeken:

- Boekpromotie: Speeddates met boeken, leesbingo en digitale boekverwerking (zoals Boekenbabbels).
- Leesgesprekken: Het stellen van verdiepende vragen volgens de Chambers-aanpak.
- Themalezen: Aansluiten bij actuele thema's (onder andere geïntegreerd binnen Blink Lezen).

Stillezen

Elke ochtend beginnen we in alle groepen (groep 3 t/m 8) met stillezen. De leerlingen maken gebruik van de schoolbibliotheek. Leerlingen met leesproblemen en dyslexie kunnen gebruik maken van "Makkelijk Lezen Plein" boeken en de boeken van "Makkelijk & Leuk", waarbij de inhoud van de boeken is afgestemd op de leeftijd van het kind.

4.3 Spelling

Methoden

In groep 3 wordt gewerkt met de methode Lijn 3. Naast de herfstsignalering, wintersignalering, voorjaarssignalering en zomersignalering worden de LVS toetsen in januari/februari en juni en afgenomen. De aangeboden letters hangen op kaarten met het voorbeeldwoord en een plaatje aan de muur. Deze kaarten blijven het hele jaar hangen. Wanneer een nieuwe letter en daarmee een nieuw woord wordt aangeboden, wordt dit auditief, visueel en motorisch gedaan. Het spellen van de woorden wordt geoefend in het werkboekje. De leerlingen kunnen extra oefenen via de computer. Binnen de methode wordt gewerkt met drie instructie niveaus. Bij het aanleren van de letters wordt een handgebaar gemaakt. Met zwakke spellers worden naast Bouw! de letters nog extra geflitst. Tevens kunnen er oefeningen uit de map fonemisch bewustzijn ingezet worden.

In groep 4 t/m 8 wordt gewerkt met de methode Taal Actief 5. Er wordt gewerkt met drie instructieniveaus. Naast de dictees van de methode bieden we dagelijks een 5-woorden dictee aan. De doelen hangen zichtbaar in de klas. Alle afspraken zijn vastgelegd in een kwaliteitskaart. Er is extra auditief/visueel aanbod en herhaling voor zwakke spellers.

Retentietraining (Bloon)

Vanaf groep 4 wordt retentietraining ingezet: in groep wordt gestart met 5 woorden, dit wordt in de loop van het schooljaar opgebouwd naar 10 woorden. Vanaf groep 5 oefenen de leerlingen 20 woorden per week. De woorden sluiten aan bij de aangeboden spellingscategorieën. Dyslectische leerlingen krijgen een woordenlijst van 10 woorden om te oefenen.

Interventies bij zwakke spellingvaardigheid

Bij een zwakke spellingvaardigheid van een leerling worden in de groep de volgende interventies ingezet:

- ☐ Preteaching
- ☐ Minimaal 3x 20 minuten per week extra instructie met begeleide inoefening
- ☐ Retentietraining, herhaling en extra oefening van de categorieën waarop de leerlingen specifiek uitvallen, eigen woordenlijst van 10 woorden
- ☐ Spellingspiekschrift of hulpkaarten

- ☐ Visuele ondersteuning van de spellingregel of -categorie
- ☐ In duo's dictee afnemen bij elkaar, coöperatieve werkvormen
- ☐ Fouten verbeteren in eigen teksten m.b.v. stappenplan
- ☐ De leerlingen oefenen extra met de oefensoftware van Taal Actief 5 of met materiaal uit de map "Speciale Spellingbegeleiding"

Op de informatieavond aan het begin van het jaar, wordt aan de ouders uitgelegd hoe de spelling thuis kan worden geoefend. Ook in de oudergesprekken komt dit, indien nodig, aan de orde.

5. Stappenplan Willem-Alexanderschool

Op de Willem-Alexanderschool volgen wij de stappen van het landelijk protocol leesproblemen en dyslexie. Hierdoor krijgen we een gedegen en breed gedragen beeld van de ontwikkeling van een leerling.

5.1 Stappenplan groep 1

Stap	Moment in schooljaar	Actie door leerkracht (en leesspecialist)
Stap 1	Aanvang groep	Invullen van het Entreeformulier. Stimuleren van geletterdheid middels de uitgangspunten van beginnende geletterdheid.
Stap 2	januari	Observatie en signaleringstoetsen van methode Kleuterplein 2. Individueel handelingsplan opstellen voor leerlingen die onvoldoende leren van het aanbod van geletterde activiteiten.
Stap 3	januari-juni	Leerlingen die onvoldoende leren van het basisaanbod van geletterde activiteiten krijgen extra instructie aangeboden. Volgens een handelingsplan wordt het aanbod verrijkt voor leerlingen die onvoldoende leren van het aanbod van geletterde activiteiten.
Stap 4	juni	Handelingsplan opstellen of bijstellen voor leerlingen die onvoldoende leren van het aanbod van geletterde activiteiten.
Stap 5	einde schooljaar	Overdracht naar de volgende groep.

5.2 Stappenplan groep 2

Stap	Moment in schooljaar	Actie door leerkracht (en leesspecialist)
Stap 1	aanvang groep	Stimuleren van geletterdheid middels de uitgangspunten van beginnende geletterdheid. Gericht aanbod verrijken voor leerlingen met een onvoldoende klankbewustzijn (fonemisch bewustzijn) en letterkennis. Indien nodig handelingsplan vanuit groep 1 vervolgen.
Stap 2	januari	Afname kleutertoetsen en -taken. Handelingsplan opstellen voor leerlingen met een onvoldoende klankbewustzijn en letterkennis.

Stap 3	januari-juni	Aanbod verrijken voor leerlingen met een onvoldoende klankbewustzijn en letterkennis. Extra begeleiding bieden middels de voorschotbenadering.
Stap 4	juni	Afname kleutertoetsen en -taken. (kleurentoets, auditieve synthese, lettertoets, invented spelling) Handelingsplan opstellen of bijstellen voor leerlingen met een onvoldoende klankbewustzijn en letterkennis.
Stap 5	einde schooljaar	Overdracht naar de volgende groep.

5.3 Stappenplan voor groep 3

Stap	Moment in schooljaar	Actie door de leerkracht (en leesspecialist)
1	aanvang groep 3	Beginsituatie vastleggen. Indien nodig start handelingsplan vanuit groep 2.
2	oktober/november (na ongeveer 8-10 weken onderwijs)	Hoofdmeting 1: herfstsignalering Lijn 3
3	oktober/november tot januari/februari	Interventieperiode 1
4	januari/februari (nadat alle letters in de methode zijn aangeboden)	Hoofdmeting 2: wintersignalering Lijn 3 DMT IEP technisch lezen IEP Taalverzorging (Spelling)
5	januari/februari tot april	Interventieperiode 2a
6	april	Tussenmeting: Voorjaarssignalering Lijn 3 DMT
7	april tot mei/juni	Interventieperiode 2b
8	mei/juni	Hoofdmeting 3: Zomersignalering Lijn 3 DMT-toets, IEP technisch lezen, IEP Taalverzorging (Spelling)

Hoofdmeting 1:

In de herfstsignalering van Lijn 3 is opgenomen:

- ☐ Grafementoets
- ☐ Fonemendictee
- ☐ Woorden lezen
- ☐ Tekst lezen

We vullen de herfstsignalering aan met een toets om het fonologisch bewustzijn te meten, namelijk het Screeningsinstrument Beginnende geletterdheid.

Hoofdmeting 2:

Wintersignalering methode Lijn 3 = DMT, daarnaast wordt IEP Technisch lezen en IEP LVS Taalverzorging (spelling) afgenomen.

Tussenmeting:

De voorjaarssignalering voor alle kinderen kan aangevuld worden met een extra toets voor leerlingen met een zwakke lees- en/of spellingvaardigheid, zoals het PI-dictee.

Hoofdmeting 3:

Naast de zomersignalering van Lijn 3 worden de DMT-toets, IEP technisch lezen en IEP Taalverzorging (spelling) afgenomen.

5.4 Stappenplan voor groep 4 t/m 8

Stap	Moment in leerjaar	Actie door de leerkracht (en IB/leesspecialist)
1	aanvang groep	Beginsituatie vastleggen, via groepshandelingsplan en individuele handelingsplannen.
2	aanvang groep tot oktober/november	Interventieperiode 1a
3	oktober/november	Tussenmeting 1 IV/V leerlingen DMT Indien onvoldoende zicht op groei via de methode: PI dictee
4	oktober/november tot januari/februari	Interventieperiode 1b
5	januari/februari	Hoofdmeting 1: DMT-toets in groep 3 voor alle leerlingen DMT-toets groep 4 t/m 8 voor IV/V leerlingen IEP technisch lezen IEP taalverzorging (spelling)
6	januari/februari tot april	Interventieperiode 2a
7	april	Tussenmeting 2 IV/V leerlingen DMT Indien onvoldoende zicht op groei via de methode: PI dictee

8	april tot mei/juni	Interventieperiode 2b
9	mei/juni	Hoofdmeting 2: DMT-toets in groep 3 voor alle leerlingen DMT-toets groep 4 t/m 8 voor IV/V leerlingen IEP technisch lezen IEP taalverzorging (spelling)

Tussenmeting 1 en 2:

Bij de leerlingen met een zwakke lees- en/of spellingvaardigheid worden in deze periode toetsen worden afgenomen om de interventieperiode te evalueren:

- ☐ DMT-toets voor lezen op woordniveau
- ☐ Indien onvoldoende zicht op groei via de methode: PI-dictee

6. Zorgniveaus

Binnen ons dyslexieprotocol werken we met 4 zorgniveaus op het gebied van lezen, leesproblemen en dyslexie.

- Zorgniveau 1: Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband
- Zorgniveau 2: Extra zorg in de groepssituatie door de groepsleerkracht
- Zorgniveau 3: Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de zorgspecialist in de school
- Zorgniveau 4: Diagnostiek en behandeling in zorginstituut

Zorgniveau 1

Met goed lees-en spellingonderwijs in klassenverband kunnen bij een groot deel van de leerlingen lees- en spellingproblemen worden voorkomen. De leerkracht op de Willem-Alexanderschool:

- Werkt doelgericht, heeft een goed klassenmanagement
- Handelt effectief via directe instructie: (taakgericht, expliciete instructie, oefenen op letter-, woord-, zins-, en tekstniveau, schrijven van letters en woorden, herhaald aanbod, systematisch, aandacht voor feedback en motivatie)
- Maakt effectief gebruik van een methode en roostert voldoende leertijd in (leeskilometers maken)
- Weet hoe om te gaan met verschillen tussen leerlingen. Na de groepsinstructie gaat de groep de leerstof zelfstandig verwerken, waardoor de leerkracht tijd heeft om de risicoleerlingen extra instructie te geven. Deze instructie kan ook op een ander moment gedurende de dag gegeven worden. Dit wordt ook wel begeleide inoefening genoemd. Risicokinderen krijgen dus groepsinstructie én verlengde instructie,
- Hanteert directe instructiemodel:
 - Dagelijkse en periodieke terugblik: Leerlingen nemen actief nieuwe kennis op en koppelen aan wat ze al weten
 - Presentatie van nieuwe inhoud
 - Begeleide inoefening van vaardigheden
 - Individuele verwerking met regelmatige feedback: leerlingen worden zich bewust van hun eigen leerproces, waardoor ze steeds beter in staat zullen zijn dat proces te sturen en zelfstandig te leren

- Maakt groepsplannen en individuele handelingsplannen en evalueert deze
- Biedt een stimulerende leeromgeving (rijk aanbod van interessante teksten, stillezen, modelgedrag)
- Werkt in een doorgaande lijn (aansluitend aanbod groep 1 t/m 8 en aansluitend op het niveau van de kinderen).

Zorgniveau 2

Herhaling van de instructie en extra oefenen moeten tot gevolg hebben dat het kind weer volledig van het groepsniveau kan profiteren. Aandachtspunten voor verlengde instructie zijn:

- doel van de verlengde instructie is het behalen van het groepsniveau;
- herhaling, oefenen en pre-teaching kenmerken dit niveau;
- dezelfde methode wordt gebruikt in de rest van de groep;
- minstens 15 minuten per dag vindt er verlengde instructie plaats;
- tijdens de verlengde instructie functioneert de groepsleerkracht sterk als model en laat de kinderen veel oefenen en toepassen.

Zorgniveau 3

Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de zorgspecialist in de school. Voor een aantal leerlingen is extra intensivering van het lees-en spellingonderwijs nodig. De interventie is een aanvulling op de gewone les, waarbij de leerling ook verlengde instructie krijgt (zorgniveau 2). Deze specifieke interventie wordt individueel of in een klein groepje aangeboden. Deze hulp kan geboden worden door de groepsleerkracht uit (minstens) 3 keer 20 minuten per week.

Zorgniveau 4

Diagnostiek en behandeling bij een zorginstituut. Uitleg volgt in het volgende hoofdstuk.

7. Onderzoek

Er kan een vergoed onderzoek aangevraagd worden als er voldaan wordt aan de volgende criteria:

- De leerling is 7 tot 13 jaar en zit op de basisschool
- Er is sprake van een grote achterstand:
 - de leerling heeft bij drie opeenvolgende toets momenten een E score/V- score voor lezen op woordlezen (eventueel met een tussenmeting na 12 weken intensieve begeleiding);
- Er is sprake van hardnekkigheid:
 - De school heeft gedurende 6-12 maanden, 3x per week 20 minuten *extra* begeleiding geboden op zorgniveau 2 (eerste half jaar) en 3 (tweede half jaar).
 - Als er sprake is van E/V- scores op de DMT dan is 3x20 minuten *extra* begeleiding op lezen voldoende.
 - Is er sprake van EV scores op DMT en E/V- scores op Spelling, dan moet er op lezen en op spelling 3x20 minuten extra begeleiding op zorgniveau 3 zijn gegeven.

Indien een leerling in aanmerking komt voor de vergoede zorg, wordt het onderzoek volledig door de gemeente vergoed. Wanneer een leerling niet in aanmerking komt voor de vergoede zorg, maar er wel vermoedens bestaan van dyslexie, zal de optie van een particulier onderzoek besproken worden met ouders en school.

7.2 Ernstige Dyslexie (ED)

Alleen kinderen waarbij een vermoeden is van Ernstige Dyslexie (ED), komen in aanmerking voor vergoede dyslexiezorg. **Ernstig** betekent: een grote achterstand op het gebied van lezen en spelling. Kinderen waarbij geen sprake is van ED gaan vaak vooruit na een periode van intensieve begeleiding. Als er sprake is van ED is dit meestal niet het geval.

Tijdens de groepsbesprekingen (drie keer per jaar) wordt er gekeken of er leerlingen zijn die aan de genoemde criteria voldoen en/of een aanvraag wenselijk is. Een aanvraag gaat altijd in overleg met ouders. De school kan namens de ouders het vergoede onderzoek aanvragen of ouders kunnen dat zelf doen.

Recente onderzoeken laten zien dat dyslexie kan voorkomen met andere ontwikkelingsstoornissen, zich dan ernstiger manifesteert én dat gespecialiseerde dyslexiebehandeling ook bij deze doelgroep effectief kan zijn. In de doorverwijzing en diagnostiek is daarom de aanwezigheid van een andere ontwikkelingsstoornis (co morbiditeit) geen reden om niet voor vergoede dyslexiezorg in aanmerking te komen. De zorgverlener gaat bij mogelijke co morbiditeit na of een dyslexiebehandeling, gezien de complexiteit van de problematiek, de meest effectieve aanpak is. Het is aan de zorgverlener om te bepalen of de dyslexiebehandeling bij een kind uitvoerbaar is en er dus een behandelindicatie Ernstige Dyslexie wordt afgegeven of dat een andere zorgroute de voorkeur heeft. Een kind komt voor vergoede diagnostiek en eventueel behandeling in aanmerking als blijkt dat er geen belemmerende kindfactoren aanwezig zijn voor de uitvoerbaarheid.

8. Compenserende en dispenserende maatregelen

Als alle inspanningen van remediëring weinig resultaat opleveren, zijn dyslectische leerlingen gebaat bij extra ondersteuning bij de andere vakken om te voorkomen dat zij daar een achterstand oplopen. Dit kan de leerkracht realiseren door extra handreikingen in de instructie te bieden, door compenserende hulpmiddelen ter beschikking te stellen of door dispenserende maatregelen te nemen. Deze ondersteuning moet er voor zorgen dat de leerling zelfstandig kan lezen en schrijven.

8.1 Compenserende maatregelen

Compenserende (hulp)middelen mogen ingezet worden ter ondersteuning op het gebied van technisch en begrijpend lezen, spellen en strategisch schrijven. Bij spelling kan worden gedacht aan het gebruik van een spellingkaart/spellingspiekschrift, inzet van ICT of een stappenplan. De leerkracht kan met de leerling een persoonlijk stappenplan maken aan de hand van de gestelde doelen voor een periode. Een voorbeeld van een persoonlijk stappenplan staat in de bijlage. Tevens kan de leerling gekoppeld worden aan een spellingmaatje om het werk na afloop controleren. De medeleerling fungeert als tutor door samen de tekst te bespreken. De leerkracht maakt met de tutor van te voren duidelijke afspraken. Bij begrijpend lezen zorgt de leerkracht er zoveel mogelijk voor dat lees- en spellingproblemen niet in de weg staan bij het begrijpen of produceren van teksten of bij het leren van een vreemde taal. Dit wordt in eerste instantie gerealiseerd door in de begeleiding aandacht te besteden aan het optimaliseren van de basisvaardigheden. Voor leerlingen met dyslexie is dit echter niet altijd voldoende; zij blijven grote moeite houden met lezen en/of spellen, ondanks uitbreiding van de instructie- en oefentijd (zorgniveau 2), inzet van specifieke interventies (zorgniveau 3) en/of een specialistische behandeling (zorgniveau 4).

Een app met voorleesfunctie kan compenserend worden ingezet. Dit wil zeggen dat het als ondersteuning wordt gebruikt bij het reguliere programma. Tevens kan gebruik worden gemaakt van spellingcorrectie in Word, het lezen met visuele ondersteuning, de woordenboeken en de woordvoorspeller die kan worden gebruikt bij stelopdrachten.

Tijdens IEP LVS toetsen Taalverzorging en Rekenen mogen dyslectische leerlingen gebruik maken van een voorleesfunctie. Met de IEP Begrijpend lezen laten we dyslectische leerlingen eerst de toets zonder auditieve ondersteuning maken, daarna nogmaals met auditieve ondersteuning.

Dit om aan te tonen of de ondersteuning effect heeft op het begrip van de tekst.

In *uitzonderlijke gevallen* kan het zinnig en/of noodzakelijk zijn om een toets onder aangepaste condities af te nemen (dus direct auditief). Dit geldt voor leerlingen met ernstige dyslexie vanaf groep 5, die in het onderwijs al gebruikmaken van voorleessoftware of andere aanpassingen en onvoldoende in staat zijn een tekst zelfstandig technisch te doorgronden. Bij leerlingen met ernstige dyslexie kan de technische leesvaardigheid namelijk zo zwak zijn, dat dit de score op een toets voor begrijpend lezen volledig bepaalt. Deze score is daarmee niet meer informatief, de toets meet in dat geval ook niet wat hij moet meten, namelijk het concept 'begrijpend lezen van tekst'. Bij sommige leerlingen is de technische leesvaardigheid zo zwak dat zij helemaal niet aan tekstlezen toekomen. Afname van de toets voor begrijpend lezen wordt daarmee onmogelijk of zeer belastend voor de leerling.

8.2 Dispenserende maatregelen

Bij dispenserende maatregelen hoeft de leerling een opdracht (deels) niet uit te voeren. Een voorleesapp kan dus zowel compenserend als dispenserend ingezet worden.

Bij leesproblemen krijgt de leerling de opdrachten voorgelezen door de leerkracht of via een voorleesapp. De leerling hoeft slechts een beperkt aantal pagina's te lezen of krijgt teksten van een lager technisch leesniveau. Bij spellingproblemen kunnen schrijftaken voor zaakvakken vereenvoudigd worden: er hoeven minder pagina's geschreven te worden en/of de tekst wordt niet op schrijffouten beoordeeld. Het aantal oefeningen wordt beperkt (ook bij huiswerk). Afgesproken kan worden dat de leerling bij bepaalde vakgebieden mondeling wordt overhoord in plaats van schriftelijk (bijvoorbeeld bij topografie). Dictees waarbij van tevoren al vaststaat dat de leerling veel fouten gaat maken, maakt de leerling niet. Eventueel krijgt de leerling daarvoor een dictee dat is afgestemd op zijn of haar niveau.

De leerling mag bij stelopdrachten gebruik maken van spraak naar tekst software (ofwel dicteer software) en Spellingcontrole in Word.

Bovenstaande maatregelen worden altijd ingezet in overleg met de kwaliteitscoördinator, ouders worden hiervan op de hoogte gesteld. Afspraken worden vastgelegd in een afsprakenkaart (zie bijlage).

9. Voortgezet Onderwijs

De overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs is voor elk kind, met of zonder dyslexie, een enorme verandering. Leerlingen met dyslexie lopen vaak vast op het hogere werktempo, het leren van vreemde talen en het feit dat er voor alle vakken meer gelezen moet worden. Soms is dyslexie nog niet vastgesteld in het basisonderwijs. Dit kan komen doordat de leerling het tot dan toe zonder hulp heeft kunnen redden. Vaak zijn het kinderen met een groot compenserend vermogen die dankzij hun intelligentie- en doorzettingsvermogen door het basisonderwijs zijn gekomen. De meeste van hen beschikken ook over een groter verbaal

leervermogen waarmee zij hun zwakke technische leesvaardigheid hebben gemaskeerd. Bij 25% van de dyslectische leerlingen komt de handicap pas in het voortgezet onderwijs aan het licht. Dat gebeurt bij het leren van grammatica en rijtjes voor de vreemde talen of met de signaleringstoets die in de brugklas wordt afgenomen. De uitslag van de toets wijst uit of er sprake is van een lees- en/of spellingachterstand en of verder onderzoek nodig is. Tijdig oriënteren op scholen voor het Voortgezet Onderwijs is belangrijk. Hierdoor kunnen ouders vroegtijdig zien wat het dyslexiebeleid van een school is en of hun kind daar de juiste begeleiding kan krijgen.

Bijlage 1

Registratieblad Kleuters

Kleurentoets

Afname datum:

Tijd:	Aantal goed benoemde kleuren:
Groepsgemiddelde	Spelenderwijs oefenen ja/nee:

Toets auditieve analyse voor kleuters

Afname datum:

Behaalde score:	
Maximaal te behalen score =20	
Groepsgemiddelde:	Spelenderwijs oefenen ja/nee:

Toets auditieve synthese voor kleuters

Afname datum:

Behaalde score:	
Maximaal te behalen score =10	
Groepsgemiddelde:	Spelenderwijs oefenen ja/nee:

Toets letters benoemen voor kleuters

Afname datum:

Behaalde score:	
Maximaal te behalen score =25	
Groepsgemiddelde:	Spelenderwijs oefenen ja/nee:

Toets invented spelling

Afname datum:

Behaalde score:	
Maximaal te behalen score =25	
Groepsgemiddelde:	Spelenderwijs oefenen ja/nee:

Bijlage 2

Voorbeeld Persoonlijk Stappenplan

1. Ik lees mijn verhaal goed door, van het begin tot het einde.
Ben ik misschien woorden vergeten?
2. Ik kijk of ik alle hoofdletters en punten op de goede plaats heb staan.
3. Zie ik woorden van spellingafpraak..., kikker/krekel regel?
Ik controleer met behulp van mijn spellingspiekschrift.
4. Mijn moeilijke spellingafspraken:
 - Woorden met au of ou
 - Woorden met g of chZie ik woorden die hier bij horen?
Deze woorden zoek ik op in het (online) woordenboek

Bijlage 3

Dyslexie afsprakenkaart

Naam: _____

Groep: _____

Datum dyslexieverklaring: _____

Datum: _____

Belemmerende terreinen (aankruisen welke van toepassing zijn):

- ☐ Werktempo
- ☐ Accuratesse van de lees- en spellingsvaardigheid
- ☐ Leesbaarheid van geschreven teksten
- ☐ Automatiseren

Afspraken (aankruisen welke van toepassing zijn):

- ☐ Vergrote versie van toetsen
- ☐ Thuis voorbereiden van teksten van zaakvakken
- ☐ Voorlezen/leesmaatje/in tweetallen werken met zaakvakken of vakken met veel tekst
- ☐ Mondelinge methodetoetsen i.p.v. schriftelijk (per toets in overleg)
- ☐ Niet meerekenen van spelling bij toetsen die niet over spelling gaan (wel fout aangeven d.m.v. een groen stip/streep)
- ☐ Meer tijd om toetsen of schoolwerk te maken (bij toetsen: 1/3 van de tijd extra)
- ☐ Geen onvoorbereide leesbeurt in de klas
- ☐ Waar mogelijk mondeling werk in plaats van schriftelijk
- ☐ Werken op kopietjes in plaats van schriften
- ☐ Toetsen eventueel op gekleurd papier
- ☐ Voorlezen/digitaal voorleesfunctie LVS toetsen rekenen, spelling, begrijpend lezen + extra tijd (bij begrijpend lezen geldt: eerst wordt de toets zonder voorleesfunctie gemaakt maken, daarna met voorleesfunctie)
- ☐ Gebruik van regel/strategiekaarten
- ☐ Tafelkaart laten gebruiken indien er grote problemen zijn met automatiseren van de tafels en dit het uitrekenen van meer complexe sommen in de weg staat (tafels wel blijven oefenen).
- ☐ Hulp bij plannen
- ☐ Het gebruik van ICT-hulpmiddelen toe te staan, zoals een laptop met spellingcorrector en/of tekst-naar-spraak software

Handtekening ouders/ leerling: _____

Handtekening leerkracht/kwaliteitscoördinator _____